

Utlåtande Rotel X (Dnr KS 2021/524)

Öppna ett yttrandefrihetsbibliotek i Stockholms stad

Motion av Emilia Bjuggren (S)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motionen anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Jonas Naddebo anför följande.

Ärendet

Emilia Bjuggren (S) har i en motion till kommunfullmäktige föreslagit att kulturnämnden i samarbete med Kulturhuset Stadsteatern AB ska inrätta ett särskilt bibliotek för censurerade och förbjudna böcker som en del av Kulturhusets biblioteksverksamhet, samt att Kulturhuset/Stadsteaterns fristadsprogram utökas med ytterligare två konstnärer eller journalister. I motionen framförs att yttrande- och åsiktsfrihet är de mest grundläggande rättigheterna i en demokrati och att dessa fundamentala premisser idag är ifrågasatta på många platser i världen. Motionären menar att det finns ett gemensamt ansvar att skydda demokratin, varhelst i världen den inte efterlevs. Därför föreslås att Stockholms stad ger plats åt litteratur, journalistik, konst och musik som förbjudits på grund av de åsikter som den ger uttryck för.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, Amnesty International Stockholm och Svensk biblioteks förening region Stockholm, Uppsala och Gotland.

Amnesty International Stockholm har inte inkommit med svar. Svensk biblioteksförning region Stockholm, Uppsala och Gotland har avstått från att svara med hänvisning till att Stockholms stadsbibliotek är institutionell medlem i Svensk biblioteksförning. Stockholms Stadshus AB har underremitterat till dotterbolaget Kulturhuset Stadsteatern AB och hänvisar till dotterbolagets svar.

Stadsledningskontoret anser att det med stöd i bibliotekslagen, stadens biblioteksplan samt Stockholms stadsbiblioteks mediepolicy går det att se alla Stockholms folkbibliotek som yttrandefrihetsbibliotek samt att en analys behöver göras av förutsättningar och kostnader för att utöka fristadsprogrammet ytterligare.

Kulturnämnden anser att det med stöd i bibliotekslagen, stadens biblioteksplan samt Stockholms stadsbiblioteks mediepolicy går det att se alla Stockholms folkbibliotek som yttrandefrihetsbibliotek.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget, och föreslår att en analys görs av behov, kostnader och förutsättningar för att öppna ett yttrandefrihetsbibliotek, och att utöka fristadsprogrammet ytterligare.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att förslaget är bra men att ett sådant bibliotek bör vara en del av en redan befintlig biblioteksverksamhet och att befintligt utbud inte ska påverkas negativt.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att om idén realiserar bör det övervägas ifall den kan berika en verksamhet i en annan del av staden än Kulturhuset i city.

Kulturhuset Stadsteatern AB är skeptiska till förslaget om ett yttrandefrihetsbibliotek och föreslår att ett allmänt uppdrag till stadens samtliga bibliotek att arbeta aktivt med att lyfta yttrandefrihetsfrågor genom exempelvis program, skyltningar och utställningar övervägs.

Mina synpunkter

Jag delar motionärens oro över de auktoritära strömningar som växt sig allt starkare runt om i världen. I en tid när allt fler vill ställa upp ramar och villkor för konsten och det fria ordet, inte långt från vårt land, måste Stockholms kulturpolitik värna och vårda yttrandefriheten och de demokratiska friheter som människor runt om i världen kämpar och dör för.

Stockholms folkbibliotek och biblioteken i Kulturhuset är redan idag yttrandefrihetsbibliotek. Stadsbiblioteket står för åsikts- och yttrandefrihet och är neutralt i politiska, ideologiska och religiösa frågor. Biblioteket tillhandahåller

omdebatterade böcker och medier bland annat för att kunna bidra till diskussioner, tolkningar och omtolkningar.

Motionären delger inte vilka böcker hon vill se i ett tillänkt yttrandefrihetsbibliotek. Flyga drake av Khaled Hosseini, Lolita av Vladimir Nabokov, Bibeln och Koranen är exempel på böcker som bannlysts eller censurerats i andra länder, men som är en självklar del av stadsbibliotekets bestånd. Satansverserna av Salman Rushdie finns på tolv språk i otaliga upplagor.

Ett visst urval och gallring sker alltid, men aldrig på ideologisk, politisk eller religiös grund. Det kontinuerliga, kvalitativa urvalet baseras på biblioteksmedarbetarnas samlade kompetens. Gränsen för urvalet är ytterst svensk lagstiftning.

Biblioteken i Stockholm och Kulturhuset Stadsteatern är arenor för öppna samtal där även obekväma och kontroversiella åsikter får ta plats. Men det är viktigt att problematisera, att kontroversiella åsikter inte får stå oemotsagda och att allt sätts in i en kontext.

Stockholm har en lång historia av att vara en så kallad fristad. Vi tar emot kulturarbetare som i sina hemländer hotas, förföljs eller till och med riskerar att dödas för sina uttryck. Författare, journalister, musiker och konstnärer erbjuds ett andrum, en temporär plats där de kan utöva sitt yrke under trygga former. Som fristad tar Stockholm ett aktivt och praktiskt ställningstagande för yttrandefrihet och demokrati, men det är ett åtagande som behöver delas med ännu fler kommuner än idag. Därför deltog vi i september 2021 i ett upprop tillsammans med andra fristäder i Sverige för att fler städer, kommuner och regioner ska stå upp för yttrandefriheten och demokratin och ansluta sig till fristadsprogrammet.

Yttrandefrihet är en förutsättning för vårt öppna, demokratiska samhälle. Vi i den grönbå majoriteten kommer alltid att stå upp för yttrandefriheten och vi kommer aldrig att ta den för givet. Jag har fullt förtroende för att biblioteket förvaltar och ständigt utvecklar sitt demokratiuppdrag genom att via kunskapsförmedling och samtal tillhandahålla verktyg för att navigera i vår komplexa omvärld.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion av Emilia Bjuggren (S) om att öppna ett yttrandefrihetsbibliotek i Stockholms stad

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Jan Valeskog, Emilia Bjuggren och Karir Kasirga (alla S) och borgarrådet Torun Boucher (V) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

- Att bifalla motionen
- Att därutöver anföra följande

Yttrandefriheten och åsiktsfriheten är grundläggande rättigheter i ett demokratiskt samhälle. Censur av litteratur är tyvärr inget som hör historien till, författare och det fria ordet hotas och kränks fortfarande på många platser i världen. Böcker förbjuds och bränns. Författare och konstnärer tystas, hotas, fängslas och tvingas i exil på grund av deras verk.

Givet den samhällsutvecklingen föreslår vi i motionen att Stockholms stad ännu tydligare ska ge plats åt litteratur, journalistik, konst och musik som är hotad eller har förbjudits på grund av de åsikter som getts uttryck för. Ett sätt att göra det är att utöka stadens befintliga fristadsprogram som ger fristad åt konstnärer, författare och journalister som blivit förföljda och hotade för att de brukar sitt fria ord.

I motionen föreslås också att staden ska inrätta ett särskilt yttrandefrihetsbibliotek som en del av Kulturhusets biblioteksverksamhet som kan samla censurerad och förbjuden litteratur, journalistik och musik runt om i världen på en och samma plats. En sådan plats skulle effektivt belysa att det fria ordet inte är en självklarhet utan något som behöver försvaras och skyddas av varje ny generation.

Åsiktsfriheten och yttrandefriheten måste försvaras genom ett aktivt värdegrundsarbete och därför yrkar vi bifall till motionen.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motionen anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Stockholm den 15 december 2021

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNA KÖNIG JERLMYR

Jonas Naddebo

Hans Altsjö

Reservation anfördes av Jan Valeskog, Emilia Bjuggren och Kadir Kasirga (alla S) och Rashid Mohammed och Torun Boucher (båda V) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Lisa Palm (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Emilia Bjuggren (S) har i en motion till kommunfullmäktige föreslagit att kulturnämnden i samarbete med Kulturhuset Stadsteatern AB ska inrätta ett särskilt bibliotek för censurerade och förbjudna böcker som en del av Kulturhusets biblioteksverksamhet, samt att Kulturhuset/Stadsteaterns fristadsprogram utökas med ytterligare två konstnärer eller journalister. I motionen framförs att yttrande- och åsiktsfrihet är de mest grundläggande rättigheterna i en demokrati och att dessa fundamentala premisser idag är ifrågasatta på många platser i världen. Motionären menar att det finns ett gemensamt ansvar att skydda demokratin, varhelst i världen den inte efterlevs. Därför föreslås att Stockholms stad ger plats åt litteratur, journalistik, konst och musik som förbjudits på grund av de åsikter som den ger uttryck för.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, Amnesty International Stockholm och Svensk biblioteks förening region Stockholm, Uppsala och Gotland.

Amnesty International Stockholm har inte inkommit med svar. Svensk biblioteks förening region Stockholm, Uppsala och Gotland har avstått från att svara med hänvisning till att Stockholms stadsbibliotek är institutionell medlem i Svensk biblioteks förening. Stockholms Stadshus AB har underremitterat till dotterbolaget Kulturhuset Stadsteatern AB och hänvisar till dotterbolagets svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 8 november 2021 har i huvudsak följande lydelse.

I kommunfullmäktiges budget 2021 framförs att Stockholms kulturpolitik ska värna yttrandefriheten och de demokratiska friheterna runt om i världen. Stadsledningskontoret anser att det är centralt att slå vakt om demokratin och det fria ordet och delar motionens oro för att litteratur, konst och musik på många håll i världen förbjuds på grund de åsikter som de ger uttryck för.

Stadsledningskontoret delar dock kulturnämndens bedömning att det inte är en självklarhet att skilja ett yttrandefrihetsbibliotek från ett annat folkbibliotek. Med stöd i bibliotekslagen, stadens biblioteksplan samt Stockholms stadsbiblioteks mediepolicy går det att se alla Stockholms folkbibliotek som yttrandefrihetsbibliotek. Att lyfta fram de förbjudna och censurerade böckerna är helt i linje med bibliotekens uppdrag att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning (Bibliotekslag (2013:801) § 2).

Stadsledningskontoret anser att det istället för att inrätta ett särskilt yttrandefrihetsbibliotek är angeläget att fortsätta arbetet med samlingar, utställningar och programverksamhet för att främja yttrandefrihet och konstnärlig frihet inom alla Stockholms folkbibliotek.

Avseende motionens förslag kring ett utökat Fristadsprogram anser stadsledningskontoret att en analys behöver göras av förutsättningar och kostnader för att utöka programmet ytterligare.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att motionen av Emilia Bjuggren (S) om att öppna ett yttrandefrihetsbibliotek i Stockholms stad besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 oktober 2021 följande.

1. Kulturnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Torun Boucher m.fl. (V) och Emilia Bjuggren m.fl. (S), *bilaga 1*.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 oktober 2021 har i huvudsak följande lydelse.

I Sverige finns sedan hösten 2020 ett yttrandefrihetsbibliotek – Dawit Isaak-biblioteket i Malmö. Biblioteket är inrymt i Malmö stadsarkiv och omfattar knappt 2000 titlar. Barn och unga anges som en särskilt angelägen målgrupp. Den direkta kopplingen till fristadsprogrammet som anges i motionen saknas dock i Malmö.

Förvaltningens biblioteksverksamheter har sedan Kulturhuset skildes från kulturförvaltningen 2013 ett gott samarbete med Kulturhusets biblioteksverksamheter. Samarbetet regleras i avtal, och att som motionen föreslår utvidga samarbetet till att även omfatta ett yttrandefrihetsbibliotek är fullt möjligt och relativt okomplicerat. Förvalt-

ningen ser dock lokaliseringen till Kulturhuset som en fråga som Kulturhuset Stadsteatern AB måste få bedöma och ta ställning till.

Ur ett övergripande perspektiv ser förvaltningen positivt på att genom ett yttrandefrihetsbibliotek slå vakt om demokratin och det fria ordet. Det är dock inte en självklarhet att skilja ett yttrandefrihetsbibliotek från ett annat bibliotek. Att lyfta fram de förbjudna och censurerade böckerna är helt i linje med bibliotekens uppdrag att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning (Bibliotekslag (2013:801) §2). Arbetet med samlingar, utställningar och programverksamhet bedrivs utifrån den linjen, men kan självklart utvecklas ytterligare.

Förvaltningen instämmer i motionens påstående att det är oroande att litteratur, konst och musik på många håll förbjuds på grund de åsikter som getts uttryck för. De berättelser som i något sammanhang förbjuds eller censureras ska ha sin naturliga plats som en del av det samlade beståndet hos Stockholms bibliotek. Ett yttrandefrihetsbibliotek kan vara ett sätt att särskilt markera detta.

Samtidigt kan en satsning på ett uttalat yttrandefrihetsbibliotek riskera att fungera i motsatt syfte. Det kan kännas både viktigt och angeläget att välja ut de berättelser som skall inrymmas i samlingarna vid ett sådant bibliotek. Att dra gränsen för vilka berättelser som inte ryms är däremot inte lika självklart. Med stöd i bibliotekslagen, stadens biblioteksplan samt Stockholms stadsbiblioteks mediepolicy går det att se alla Stockholms folkbibliotek som yttrandefrihetsbibliotek; en linje som förvaltningen gärna arbetar vidare utifrån och utvecklar vidare.

Motionens förslag kring ett utökat Fristadsprogram bedömer förvaltningen som, principiellt, mindre komplicerad i förhållande till inrättandet av ett yttrandefrihetsbibliotek.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 28 oktober 2021 följande.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutar att överlämna förvaltningens utlåtande till stadsledningskontoret som svar på remissen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 oktober 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget, och föreslår att en analys görs av behov, kostnader och förutsättningar för att öppna ett yttrandefrihetsbibliotek, och att utöka fristadsprogrammet ytterligare.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 21 oktober 2021 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 augusti 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Norrmalms stadsdelsförvaltning anser att motionens förslag är bra och att det är av vikt att staden aktivt verkar för ett öppet och tillåtande klimat. Verksamheter inom förvaltningen vilar på demokratins grund bland annat skollagen (2010:800) där utbildning ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar.

Förvaltningen har inget att invända gällande förslaget om att Stockholm stad inrättar ett yttrandefrihetsbibliotek. Förvaltningen delar uppfattningen att ett sådant bibliotek, om idén realiserar, bör vara en del av en redan befintlig biblioteksverksamhet. Mot denna bakgrund är det av yttersta vikt att det kommer vara öppet för allmänheten och att nuvarande inriktningar och utbud i Kulturhusets biblioteksverksamhet inte minskas eller påverkas negativt. Det bör

övervägas om den kan berika fler verksamheter i andra delar av staden än Kulturhuset i city, eftersom yttrandefrihets- och demokratifrågor inte endast ska belysas i särskilda bibliotek.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 2 september 2021 följande.

Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 maj 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det är av vikt att staden aktivt verkar för ett öppet och tillåtande klimat. Inom förvaltningen pågår ett utvecklingsarbete som syftar till att skapa en plattform inom Skarpnäcks kulturhus för att stärka ungas medvetenhet, engagemang och inflytande kring demokratifrågor. Bakgrunden till utvecklingsarbetet är att unga har svårare att få finansieringsstöd för sina projekt och sina samlingslokaler, mötesplatser som sker på deras egna villkor, utanför skola och fritidsgård. Arbetet genomförs i samverkan med föreningslivet, Skarpnäcks folkhögskola, studieförbund, Skarpnäcks bibliotek, förvaltningens fritidsledare samt kultursamordnare. Under projektets gång kommer deltagarna att bland annat få ökade kunskaper om demokratins

byggstenar samt kring förutsättningar och former för ungas organisering idag. Utvärdering av arbetet sker i slutet av året.

Under hösten 2020 invigdes Sveriges första yttrandefrihetsbibliotek i Malmö stad och förvaltningen har inget att erinra mot förslaget om att staden inrättar ett särskilt bibliotek för censurerade och förbjudna böcker. Förvaltningen delar uppfattningen att ett sådant bibliotek, om idén realiserar, bör vara en del av en redan befintlig biblioteksverksamhet men anser att det bör övervägas om den kan berika en verksamhet i en annan del av staden än Kulturhuset i city.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 4 november 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms Stadshus AB hänvisar till dotterbolaget Kultur Stadsteatern AB remissvar i sin helhet.

Underremiss

Kulturhuset Stadsteatern AB

Kulturhuset Stadsteatern AB:s yttrande daterat den 24 september 2021 har i huvudsak följande lydelse.

Det är positivt på att yttrandefrihetsfrågor lyfts och att betydelsen av det fria ordet värnas. Kulturhuset Stadsteatern har genom sin fristadsverksamhet och genom uppdrag att vara en angelägenhet för alla i Stockholm, med konstnärlig frihet och det fria ordet som grund, en självklar plats för kultur som värnar det fria ordet.

Kulturhuset Stadsteatern ser mycket positivt i att lyfta frågor kring yttrandefrihet men är skeptiska till förslaget om ett yttrandefrihetsbibliotek i den utformning som beskrivs i motionen. Det föreslår istället att det skulle kunna övervägas att inrätta, ett fristadsbibliotek inom den fristadsverksamhet som beskrivits nedan. Det skulle kunna övervägas att ett allmänt uppdrag skulle gå ut till stadens samtliga bibliotek att arbeta aktivt med att lyfta yttrandefrihetsfrågor genom exempelvis program, skyltningar och utställningar.

Angående inställningen att inrätta ett särskilt yttrandefrihetsbibliotek

- Alla bibliotek i det svenska biblioteksväsendet omfattar yttrandefrihet som en del av det lagstadgade uppdraget. Det blir då både otydligt och sänder obestämda signaler om enskilda specifikt bibliotek ska utropas till yttrandefrihetsbibliotek.
- Om förslaget innebär att ett yttrandefrihetsbibliotek ska upprättas inom ramen för Kulturhuset Stadsteaterns befintliga resurser innebär det en omställning och

påverkan på befintlig verksamhet och, i förlängningen, att politiken med detta förslag omformar biblioteksverksamheten.

- Frågan om yttrandefrihet är i grunden komplicerad. Att värna dess uttryck skulle innebära ett bredare spektra av medier än det som förslagsställaren nog syftar på. I förlängningen riskerar det även att leda till ett yttrandefrihetsbibliotek som kan uppfattas att viss litteratur väljs bort när annan litteratur lyfts fram.
- Kulturhuset Stadsteatern ställer sig tveksam till om ambitionen om yttrandefrihetsbibliotek bör realiseras på föreslagen regionala och begränsade nivå.

Angående inställningen att utöka Fristadsprogrammet

- Kulturhuset Stadsteatern har under åren synliggjort fristadsfrågor i samtalsserier och projekt i relation och tillsammans med de fristadskonstnärer som har haft sin fristad genom programmen. Detta arbete har intensifierats under 2021 och för närvarande drivs tre projekt där även tidigare fristadskonstnärer involveras. Detta har lagt grunden till starten av en internationell "hub" med fristadsverksamheten som kärna. Det är ett kunskapscenter som, i kontakt med de olika konstformer som finns i huset, genererar publika arrangemang, projekt, metoder och erfarenheter kring yttrandefrihet och internationella perspektiv. I detta skulle biblioteken kunna involveras, till exempel genom att ställa fram litteratur eller andra medier på temat, kopplat till program eller deltagande i workshops. Att på det sättet bygga vidare på något som redan finns i verksamheten och dra nytta av allkonsthuset vore mer effektivt för att synliggöra yttrandefrihetsfrågan och betydelsen av det fria ordet för våra besökare än ett nytt yttrandefrihetsbibliotek. Detta skulle också bättre korrespondera med att fristadskonstnärerna sen några år arbetar med flertal olika uttrycksformer.
- Förslagsdelen kring utökat fristadsprogram är mindre komplicerad men även i denna del behövs resurser för att kunna möta upp förslaget. Med adekvat resurstilldelning i form av tjänster och budget skulle förslaget två delar kunna kombineras och ett fristadsbibliotek inrättas knutet till programmet och dess författare. På så vis undviks gråzoner och tolkningstvister av begreppet yttrandefrihetsbibliotek.

Reservationer m.m.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av Torun Boucher m.fl. (V) och Emilia Bjuggren m.fl. (S) enligt följande.

Att nämnden tillstyrker motionen och anför därutöver följande:

Vi vill inleda med att tacka kulturförvaltningen för svaret på vår motion om att öppna ett yttrandefrihetsbibliotek i Stockholms stad och att utöka antalet platser på stadens fristadsprogram. Det är glädjande att kulturförvaltningen delar vår ambition om att slå vakt om demokratin och det fria ordet.

Ett yttrandefrihetsbibliotek kan vara ett effektivt sätt att lyfta diskussionen om det fria ordets utsatta position i vår samtid som vi lyfter i motionen. Tillsammans med en utökning av fristadsprogrammet skulle det bidra till att belysa att det fria ordet inte är en självklarhet utan något som behöver försvaras och skyddas av varje ny generation.